

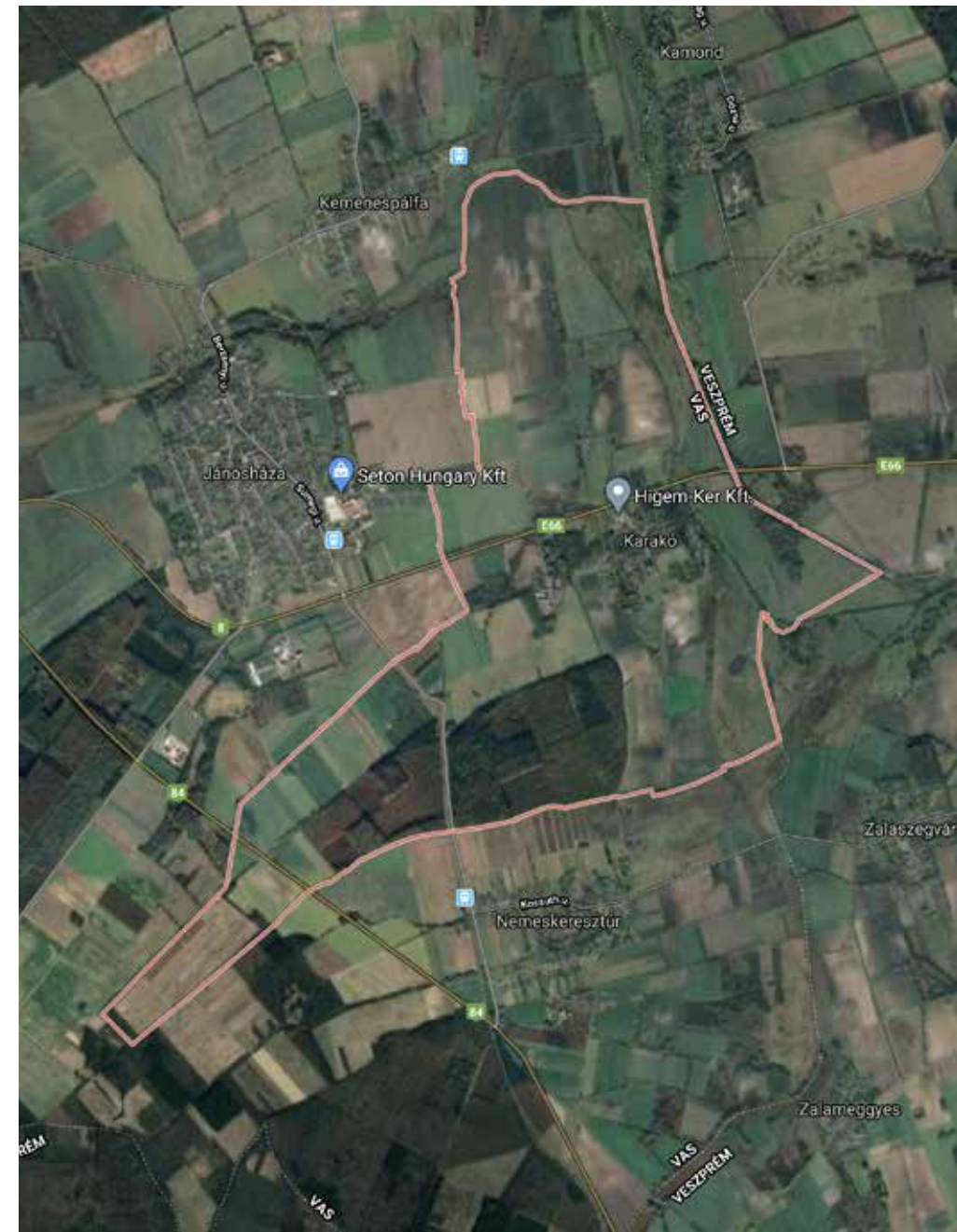


KARAKÓ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2020.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés
2. Karakó
község bemutatása
3. Örökségünk
Műemlékek
Helyi építészeti értékek
Intézmények
4. Településrészek
Kialakult településrész
Természeti értékek területe
Ipari terület
5. Jó példák, ajánlások
6. Ábragyűjtemény
7. Felhasznált irodalom
8. Impresszum



BEVEZETÉS

Mottó:

„A természet mindenkori állapota a lélek tükré. Jelen pillanatban még éretlen természetünké. Az épített környezet az ember mindenkori tudásszintjét tükrözi, így például a városszélek tájba oldódása az ott élők tudatminőségének megfellebbezhetetlen mutatója.

A városba egyre beljebb haladva több száz, néhány esetben több ezer év tudásszintjének információival találkozhatunk. Kivételesen torz esetekben csak az utóbbi emberöltőjével.”

Somlósi Lajos



A Településképi arculati kézikönyv megalkotásának elsődleges célja a helyi identitás erősítése a természeti és az építészeti értékek bemutatása által. Másodlagos célja, hogy elősegítse a településképi védelmi rendelet megalkotását és

támpontot nyújtson a település fejlesztési és -rendezési tervek készítésekor.

A hely ismerete nélkül nem teremthető harmónia a természeti és az építészeti életterek között, ezek összhangja nélkül viszont még rövid távon sem

tartható fenn az élet továbbadásához szükséges életminőség.

Ne feledjük: – a könyvben bemutatott kincseket unokáinktól és dédunokáinktól csak megőrzésre kaptuk kölcsön!



2 KARAKÓ KÖZSÉG BEMUTATÁSA

A Marcal partján, Veszprém megye határán, Jánosházától 3 kilométerre keletre, a Marcal folyó és a Torna-patak találkozásánál, a 84-es főúton található. Jánosházával a 7381-es út kapcsolja össze.

Neve szláv eredetű, jelentése: folyóág. Más forrás szerint: Karakó = karókkal körülvett

Karakó települést a vidék egyik legrégebben lakott helyeként tartják számon. Nevével már az Árpád-kori oklevelekben találkozunk. Legrégebbi ismert említése 1257-ből való. Történelmét és egykori jelentőségét fekvésének köszönheti, ugyanis itt volt az akkor még mocsaras, szinte átjárhatatlan Marcal folyó völgyének egyik legjelentősebb átkelőhelye, melynek felügyelete céljából a 10. század végén vagy a 11. század elején István király erődített földvárakat emeltetett. A karakói várispánság eredetileg az alábbi négy várból állt: Karakó, Nagykeszi, Szegvár és Tüskevár. A földvartól kissé délkeletre egy nagyobb méretű földvár, Szegvár árka található, melynek első okleveles említése 1156-ból származik és pusztulása a tatárjárás idejére tehető.

A karakói vár keletkezése Szegvár pusztulása utánra valószínűsíthető, mely elődjénél sokkal kisebb méretű, de összetettebb, külső és belső részre oszlik, ezért a kutatók szerint egy nemesi família és szolgaszemélyzete lakhatta.

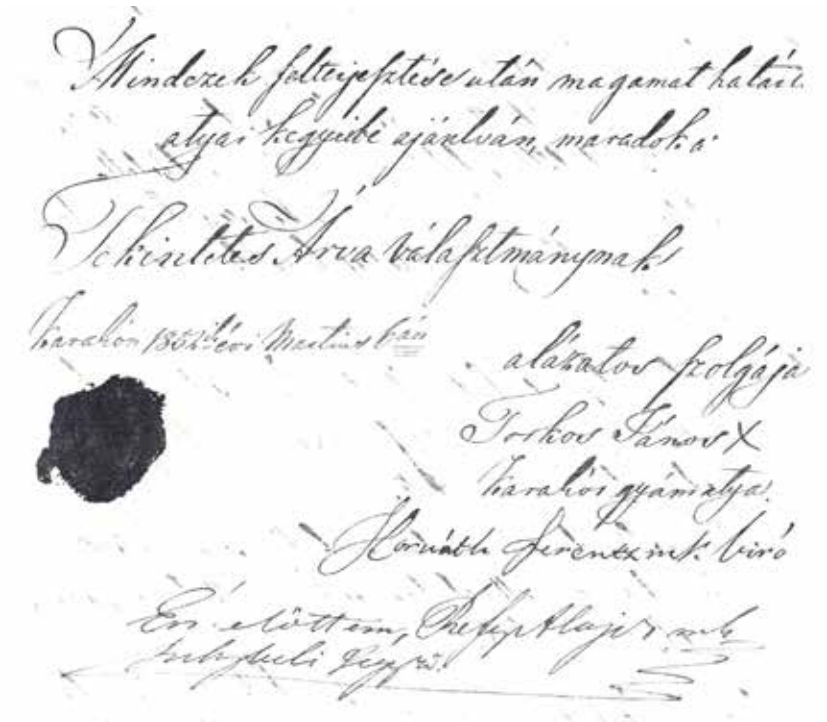
A vár alatti Karakó község története szorosan összefonódott az itt épült várral. Még az 1700-as években is vámszedőhely volt, fontos településnek számított, egyes vélemények szerint rövid ideig mezőváros is volt.

Jókai Mór a „Névtelen vár” című regényében, amely 1877-ben jelent meg, említi a „Karakói napok” című fejezetében a községet.

Említésre méltó még a XVIII. század végétől a XIX. század végéig tartó betyárvilág. A környék híres betyárjai, Sobri Jóska, Patkó Jancsi, Savanyú Jóska jó búvóhelyet találtak a mocsaras vidéken.

A község jelentősége később a közeli Jánosháza felemelkedése miatt nagyrészt csökkent.

Karakó község első pecsétje 1852-ben készült és 1907-ig volt érvényben. 1907-től másik pecsétet készítettek, amelyben Vas Vármegye Karakó község volt csak látható - 1950-ig volt érvényes. Ezután már csak 1986. után büszkélkedhet Karakó község zászlóval és címerrel. 1993 február 26-i falugyűlésen tájékoztatta az önkormányzat a falu lakosságát a testület szándékáról, hogy elkészíttessék az új falucímert és zászlót.



Karakó község első pecsétje egy községi bizonyítvány hitelesítő záradékában 1852.



Karakó község 1907. évtől 1950-ig használt pecsétje

ÖRÖKSÉGÜNK 3

Római katolikus templom

A barokkstílusú templom az 1780-as években épült. A sekrestye a szentély mellé épült. A hajó és a szentély felett is csehsüvegboltozat látható. A berendezése rokokó, amelyet az egykori túskevári pálos templomból szállítottak ide. Búcsú: szeptember 29.

Szt. Imre u. 2. és Rákóczi u. sarok



Országos műemlékek

Volt pálos kolostor

Kinizsi Pál és Magyar Balázs számos birtokkal gazdagította a vázsonyi pálosok vagyonát. Az adományokról megannyi oklevél maradt fenn. 1483-ban Kinizsi a pálosoknak ajándékozta Karakónak nevezett egész birtokát, Kinizsi és Magyar Besserén 200 hold földet, a Bakonyban erdőséget és szénást hagytak a kolostorra. A rendház alapítását és a nagylelkű adományozásokat Mátyás király hagyta jóvá, sőt nevezett birtokokra vonatkozó királyi jogáról is lemondott a monostor javára. 1486-ban Kinizsi még négy ezüst kelyhet és ezüst szentségtartót is adott a templomnak. 1489-ben kőkerítéssel vették körbe a kolostort, amelynek halastavat, szántókat és a Hassagh, valamint a Gyertyánka réteket is a pálos szerzeteseknek juttatták.

Késő barokk, 18. sz. vége.

Rákóczi utca 1.



Szt. Flórián-szobor

Klasszicista, 19. sz. közepe.

Petőfi Sándor u. Kossuth u. sarok



Nepomuki Szt. János-szobor

Késő barokk, 19. sz. eleje.

Kossuth Lajos u. vége



Régészeti lelőhely

Várhely

A községtől kb. 500 méterre délre a Marcal jobb partján egy középkori sáncvár található. A Marcal és a megyehatárt képező csatorna közötti mocsaras térből emelkedik ki a várhely.

A földvártól délkeletre néhány száz méterre egy nagyobb méretű földvár, Szegvár árka található, melynek első okleveles említése 1156-ból származik és pusztulása a tatárjárásra tehető. A karakói vár valószínűleg Szegvár pusztulása után keletkezett. Sokkal kisebb méretű elődjénél, de összetettebb, külső és belső részre oszlik, ezért a kutatók szerint egy nemesi família lakhatta szolgaszemélyzetével. 1277 december 20-án Karakón tartózkodott IV. László, itt fogadta királyi táborában Henrik bán fiait. A terület a XIV. század végéig királyi birtok volt, akkor Zsigmond király Irnosd fiának, Lászlónak adományozta. Később Somló várának birtokaihoz csatolták. Birtokosai Kinizsi Pál és Magyar Benigna adományaként sokáig a pálos szerzetesek voltak,

először a vázsonykőiek, majd a pápaiak gazdálkodtak itt. A rendek feloszlata után a Kamara felügyelte a birtokot. Jelentőségét fokozatosan elveszítette a kővárak építésével, de egészen a XVII. századig mint erősség létezett. 1552-ben Magyar Bálint és vitézei csatát vívtak itt a törökökkel, majd 1666-ig török hódoltság alá került.

1707-ben Bottyán János harcolt Karakónál a császárcsapatokkal. Katonáival visszavonult a sáncok mögé, ágyúit az út töltésének irányítva gyalogságával itt foglalt állást. Biztos védelmet talált a sáncok mögött, mert a császáriak azokat megtámadni nem merték.

1809 július 10.-én Napóleon serege megverte a nemesi felkelőket a karakói átkelőért folytatott küzdelemben. Az 1848-as szabadságharcban a vasvári nemzetőrség tanyázott benne néhány hétig.

A védett terület középpontja egy 35 m átmérőjű kerek, 10-13 m széles árokkal övezett belső várrész. Ettől északra a trapéz alakú külső várrész található.

A belső vártól délre félhold alakú külső várrész van. A három részt kétszeres, északon háromszoros vizesárok védte. Régészeti ásatást 1976-ban végeztek a vár belsejében. Többek között sarló, ajtóvasalás, és nyílhegyek kerültek elő, késő Árpád-koriak.



Helyi építészeti értékek

Lakóház - Kossuth Lajos utca 13.



Lakóház - Kossuth Lajos utca 19.



Lakóház - Kossuth Lajos utca 24.



Pajta - Szent Imre utca



Természeti értékek

Marcal

A Marcal a Rába jobb oldali – és egyben legnagyobb magyarországi – mellékfolyója. Karakó határában egyesül a Bakonyból érkező Torna patakka, innentől számítható igazi folyónak. Észak felé tartva halad végig az egykor mocsaras-ingoványos, ma már többnyire mezőgazdasági művelés alatt álló völgyén.

Ezen a területen voltak hajdanán a Marcal-medence kiterjedt lápvidékei, melyekből csak néhol maradt meg hírmondóul egy-egy kisebb szigetszerű folt, a folyó mentét ma főként rétek, legelők és szántók szegélyezik.

2007. óta a Marcal-medence ezen része a „Natura 2000” program keretében kiemelt jelentőségű természetmegőrzési védelem alatt áll.



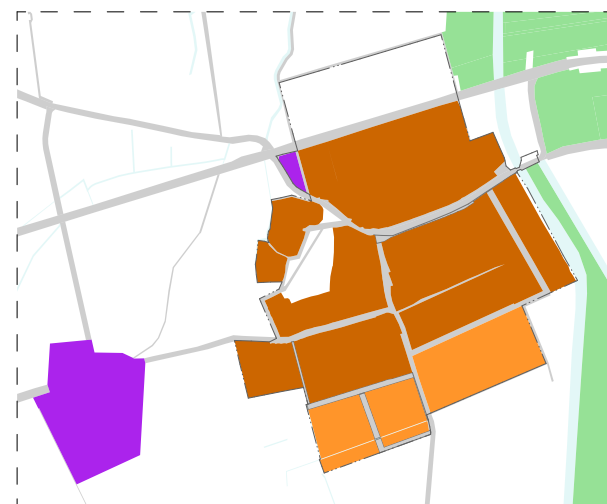
Vízimalom a Marcal-folyón, Karakó területén



Feszületek, szobrok, emlékművek



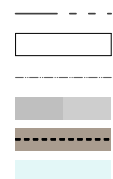
4 ELTÉRŐ ARCULATÚ TELEPÜLÉSRÉSZEK



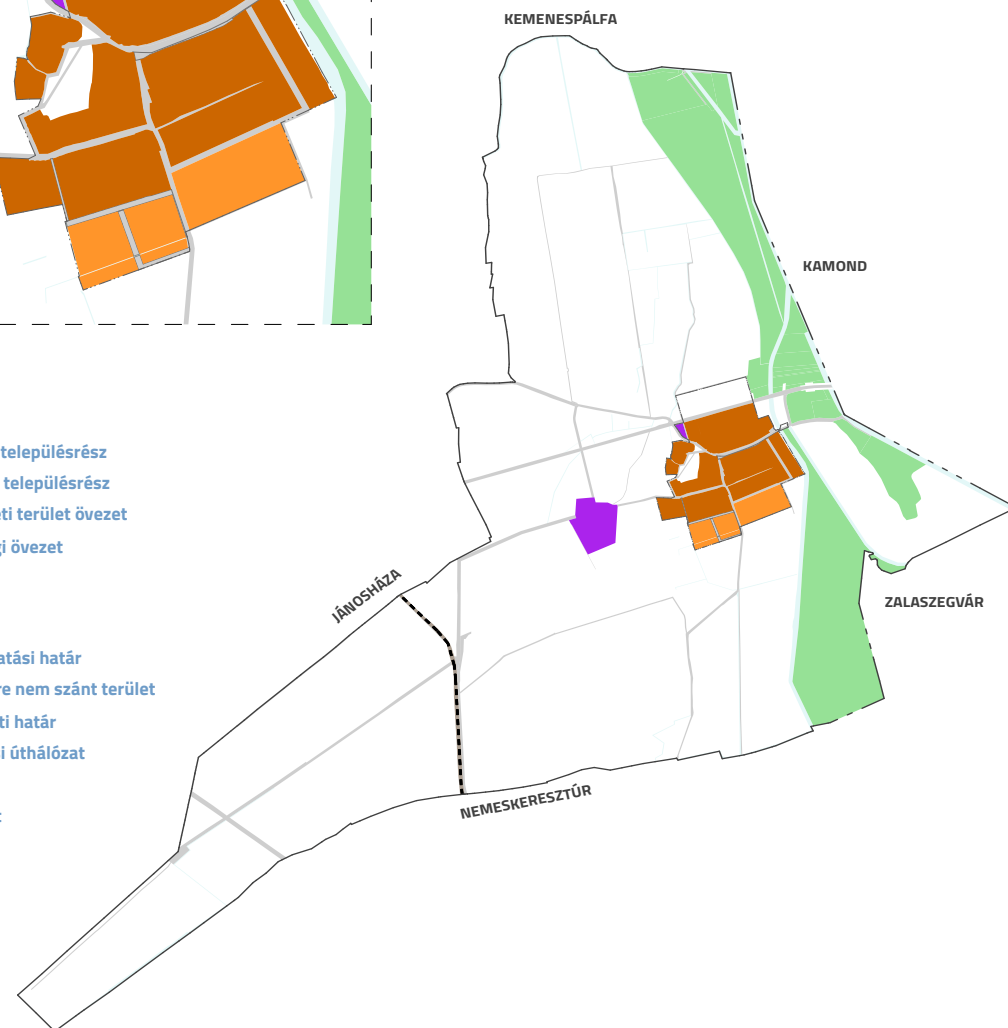
Jelkulcs



- Kialakult településrész
- Kialakuló településrész
- Természeti terület övezet
- Gazdasági övezet



- Közigazgatási határ
- Beépítésre nem szánt terület
- Belterületi határ
- Települési úthálózat
- Vasút
- Vízfelület



Kialakult településrész

A kialakult településrész a falu régi részét foglalja magában. A hagyományos oldalhatáron álló beépítési mód megmaradt, az újabb építésű házak beilleszkedtek a korábbi falu szerkezetbe. Az ófalu részen a halmaztelepülés szerkezet is megjelenik, ez a rész hasonlóképpen fejlődött tovább.

Az homlokzatok jellemzően vakoltak, díszítettek, cserép fedésű, egyszerű szerkesztésű magas tetővel készültek. A térfalakat földszintes házak alkotják.

Összefoglalásul elmondhatjuk, hogy a település megőrizte a természethez alkalmazkodó történeti úthálózatát, emberi léptékű tereit, térfalait.





Kialakuló településrész

A kialakuló településrészen eddig megépült családi házak jellegükben nem térnek el jelentősen a falu többi részétől.

Új épületek építésénél azonban fel kell készülni arra, hogy felmerül az igény a legújabb divat szerinti fekete ablakos lapostetős lakóépület iránt, mivel ezen irányzat kissé manipulált „hívószava” a környezet védelem és az energia-hatékonyság.

A környezetre való érzékeny reagálás mellett kell létrehozni mindazt, ami funkcionálisan és esztétikailag is kielégíti az igényeket. Általánosságban elmondható, hogy minőségi anyagok választásával és igényes részletek kialakításával, az egyszerűsége törekedve tiszteletben tartva közvetlen és tág szomszédságunkat megfelelő épített környezetet alakíthatunk.

Egy-egy ház nem állhat meg a vakolat vonalánál. Fontos a járda, a fű, a fa, a virág, a bokor, a vizek megléte, megfelelő arányai és állapota. Az ember, az épített- és a természeti környezet hármasságának, harmóniájának megteremtése egy olyan általános cél, amely felé haladva mindhárom tényező előnyben részesül.

A település karaktereinek megfelelően alakult ki a házak /épületek magassága. A beékelődött újabb építések esetén fedezhető fel eltérés, mely kilóg a tömegből, azonban ezek maradandó jegyet képviselnek az utcaképben. Ezt el kell fogadni, és a jövőben ilyen eseteket érdemes elkerülni. A ma még beépítetlen területek e szempontból szabályozottabbnak tekinthetők. A jövőben is törekedni kell a karakternek megfelelő magasságok követésére.



Gazdasági övezet

A gazdasági területek megjelenése általában összefügg a településkapuk látványával. Az épített környezet egységes megjelenését az eltérő technológiai igény miatt általában nem lehet elvárni, ezért a rendezett közlekedési területek és az egységes koncepció szerint megvalósított parkosításra kell helyezni a hangsúlyt.



Természeti terület



5 JÓ PÉLDÁK, AJÁNLÁSOK

A környezetre való érzékeny reagálás mellett kell létrehozni mindazt, ami funkcionálisan és esztétikailag is kielégíti az igényeket. Általánosságban elmondható, hogy minőségi anyagok választásával és igényes részletek kialakításával, az egyszerűsége törekedve tiszteletben tartva közvetlen és tág szomszédságunkat megfelelő épített környezetet alakíthatunk.

Egy-egy ház nem állhat meg a vakolat vonalánál. Fontos a járda, a fű, a fa, a virág, a bokor, a vizek megléte, megfelelő arányai és állapota. Az ember, az épített- és a természeti környezet hármasságának, harmóniájának megteremtése egy olyan általános cél, amely felé haladva mindhárom tényező előnyben részesül.



Tetőhajlás, anyaghasználat

A tetőzet kialakításának, hajlásszögének és az esetleges tetőfelépítményeinek, anyaghasználatának a domináns környezet adottságaihoz való illeszkedését kellene követni.

Kerülendő a nagyon eltérő színezetű lemezfedések, illetve a hullámpala fedés.

Színek

A külső szemlélődő számára „szép ház” élményét a ház összképe határozza meg. Annak tömege, külső megjelenése, színezése, sőt a szomszédos környezethez való illeszkedés minősége teremti meg azt a harmóniát, amelyet tudatosan talán meg sem fogalmazunk.

Korunkban a házak „energiatudatos” fejlesztéséhez hozzátartozik a nyílászárók cseréje, külső hőszigetelése, valamint a megújuló energia termelő berendezések homlokzaton, tetőn történő elhelyezése is. Ez a folyamat főleg a kialakult településképi területeken jelent kihívást, hiszen már egy-egy kedvezőtlen beavatkozás hatására is látványosan felborulhat az egységes utcakép.

A házak színezése régen ritkán változott, hagyományokhoz kötött volt és egy-egy időszakban a hasonlóság volt a jellemző. Modern világunkban a színválasztás sokkal inkább a tulajdonos ízlésének ki-fejeződése. Sokszor az illeszkedés akaratlagosan váltja fel a feltűnési vágy.

A kedvezőtlen folyamat ellenére be kell látnunk, hogy a túlszabályozás sem megfelelő, mert közepszerű, steril környezetet eredményezne. Tartós megoldást a közmegegyezésre törekvés, a nevelés és a személet-fejlesztés hozhat.

Zöldfelületek

Meg kell őrizni a terület táji értékeit: a természetes növényállományt, kulturális vagy történelmi szempontból jelentős tájértékeket, valamint a táj alaktani és helyi éghajlati jellegét meghatározó elemeit (domborzat, jellegzetes felszíni alakzatok, természetes vízfelületek, vizes élőhelyek stb.) Egy település zöldfelületi rendszerének elemei a zöldterületek (zöldterületi létesítmények: játszótér, sportpálya, kemping, temető stb.) erdőterületek, gyepterületek, mezőgazdasági területek, a telkek növényzettel fedett része, a fasorok. A lakott területen foltszerűen elhelyezkedő zöldfelületek és a telkek mozaikszerűen növényzettel fedett részei között a vizuális kapcsolatot és az ökológiai folyosót a fasorok teremtik meg. Az összefüggő növényállományoknak igen fontos a helyi klímát módosító hatása, mely lényeges település-ökológiai szempont. A növényzet, elsősorban a csoportos fás növényzet jelentős kedvező hatást gyakorol a levegő szennyezőanyag tartalmára, baktérium tartalmára, a zaj és rázkódások terjedésére, de módosítja a sugárzást, hőmérsékletet, páratartalmat és a légmozgást is.

Szép részletek



Intézmények



Polgármesteri Hivatal, Orvosi rendelő



Kultúrház, Szolgáltatóház



Tűzoltószertár

Fejlődő, megújuló település



Emlékek

*Pálos kolostor épülete
Polgármesteri Hivatalban kiállított korabeli fotó*



*Karakó község képeslapja
helyi nevezetességek bemutatásával*



6 ÁBRAGYŰJTEMÉNY

Az ábragyűjtemény, mint bármely automatizmus, csak gondolatébresztőként szolgálhat értékvédelmi ügyekben. A gyűjtemény nélkülözi a hely, a rendeltetés, a természeti és épített környezet ismeretét. Alkalmazása a település főépítészével történő egyeztetés során nyer majd értelmet.



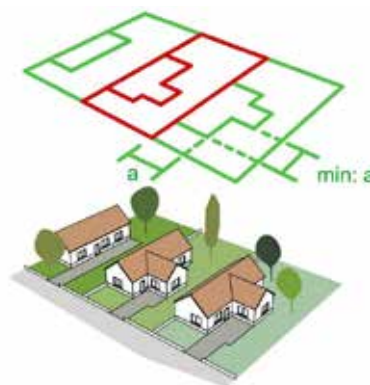
tető hajlásszög



tetőidomok



faluképbe illeszkedő telepítés



jellemző épületmagasság



7

FELHASZNÁLT IRODALOM

Polgármesteri Hivatal saját forrás

A Pálos Rend építészeti emlékei - www.palosepiteszet.hu

A Pálos Rend középkori és újkori épített emlékeinek adatbázisa

Dénes József: Vasi várak

www.wikipedia.hu

www.webarchiv.hu

www.fortepan.hu

8

IMPRESSZUM

Karakó Község Önkormányzata

9547 Rákóczi u. 5,

Elekes János polgármester

megbízásából készítette:

Rápli Építésziroda 1996 Kft.

9700 Szombathely, Welther Károly utca 31.

www.rapli-epitesziroda.hu

Tervezők:

Enzsöl Elvira

Horváth Violetta

Horváth Zsolt

Rápli Pál

Jóváhagyva:

Karakó Község Önkormányzatának

...../2020.(.....) Kt-határozatával.

RÁPLI ÉPÍTÉSZIRODA

Minden jog fenntartva:

Rápli Építésziroda 1996 Kft.

Felelős kiadó: Rápli Pál ügyvezető

